

MÜELLİFİ BİLİNMEYEN İKİ HİLYE

*Mehtap ERDOĞAN TAŞ**

Özet: Başta Hz. Muhammed olmak üzere diğer peygamberlerin, dört halifenin, Hz. Hasan ile Hüseyin'in, aşere-i mübeşşerenin, bazı din ve tarikat büyüklerinin portresi, şeklinde kısaca tanımlayabileceğimiz hilye, bugüne kadar üzerinde pek çok çalışmanın yapıldığı edebî bir türdür. Söz konusu çalışmalar manzum hilyeler üzerine yoğunlaşmış olup levha hilyeler de zaman zaman düzenlenen sergilerle ilgililerin beğenisine sunulmaktadır. Mensur ya da mensur-manzum hazırlanan hilyelerle ilgili bilinenlerse daha azdır. Bu sebeple elinizdeki makalede mensur hilyeler ve mensur olarak kaleme alınmış ancak içerisinde başka şairlere ait manzum parçaların da yer aldığı bazı metinler hakkında bilgi verilmiş ve bu hilyelerden örnek olması açısından iki tanesinin transkripsiyonlu metni çalışmanın sonuna eklenmiştir. Bu iki örneğin aynı zamanda levha hilyeleri anımsatacak şekilde hazırlanmış olmasının onları diğer manzum ve mensur hilyelerden ayıran bir özellik olduğuna dikkat çekilmiştir. Ayrıca çalışmamıza konu olan hilyeler ağırlıklı olarak dört halife ve peygamberler hilyesi olduğu için çalışma içerisinde bu tür hilyeler hakkında bilgiler de bulunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hilye, Mensur, Manzum, Levha, Hz. Muhammed, Peygamberler, Dört Halife.

Two Hilyes Prepared Differently and Whose Author is Unknown

Abstract: Hilye is a literary genre which has been investigated until today very much and we can define it as a portrait of primarily the prophet Mohammed and other prophets, four caliphs, Hasan and Hussein, ten companions heralded with Heaven, leaders of religious and cult. In these investigations, it has been concentrated on hilyes in the form of poem and meanwhile, hilyes in the form of plate is sometimes exhibited for interested ones. There is less information about hilyes in the form of prose and prose-poem. Therefore, in this work it is informed about hilyes in prose and some texts which is form of the prose and have meanwhile pieces of poetry belonging to other poets and two of them have been added with their transcriptional texts to be example at the end of the work. It is taken attention that these two examples have some characteristics which distinguish themselves from other hilyes in prose and poem because they were prepared in a way that reminds of hilyes in the plate. In addition,

* Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, SIVAS.

Kabul Tarihi: 20.03.2018
Yayın Tarihi: 28.06.2018

because hilyes we have examined here are predominantly hilyes of four caliphs and prophets, there is information about this type of hilyes in this work.

Keywords: Hilye, Prose, Poem, Plate, Prophet Mohammed, Prophets, Four Caliphs.

Giriş

Sözlüklerde “süs, zinet, bezek, güzel görünüş, güzel karakter, güzel sıfatlar, Hz. Peygamberin mübarek vasıfları ve bu vasıflardan bahseden kitap ve levha” şeklinde tanımlanan hilye, önceleri sadece Hz. Peygamber için yazılırken zamanla türün sınırları tanınmış pek çok şahsiyeti kapsayacak kadar genişlemiştir. Arap edebiyatında hilyeler daha çok şemâlin bir parçası olarak siyer ve megazi gibi kitaplarda bir bölüm hâlinde yer alırken Fars edebiyatında bir tür olarak şemâil ve hilyeye rastlanmaz. Türk edebiyatında ise hem içerik hem de şekil bakımından çok farklı şekillerde hazırlanmış hilyelerle karşılaşmak mümkündür.

Peygamber sevgisi, hilye okuyanların ve ezberleyenlerin bu dünyada ve ahirette elde edecekleri mükâfatlar, hilyelerin felaketlerden koruyucu olduklarına dair oluşan inanışlar, Hz. Peygamberi rüyada görme ve onun şefaatine nail olma arzusu, iyi bir eserle anılma isteği, kimliği belirli ya da belirsiz bir kimsenin hilye yazmaya yönlendirmesi, Hâkânî'nin etkisi, Hz. Peygamberin resminin yapılamaması Türk edebiyatında hilye türünün ortaya çıkmasında ve gelişmesinde etkili olan sebeplerdir. Bunun yanı sıra Hâkânî, yazdığı Hz. Peygamber hilyesiyle aynı zamanda diğer hilyelerin ortaya çıkmasına da zemin hazırlamıştır. Hilye-i Çehâr-Yâr-ı Güzîn adlı dört halife hilyesiyle meşhur olan Cevrî, eserinde Hâkânî'ye gıpta ettiğini bu sebeple dört halife hilyesi yazdığını söyler. Neşâtî ise Hilye-i Enbiyâ adlı peygamberler hilyesinde Hâkânî ile Cevrî'nin adlarını anar. Ona göre Hâkânî ile Cevrî o kadar başarılıdır ki Hz. Peygamber hilyesi ile dört halife hilyesi yazmanın yolu kapanmıştır. Bu sebeple kendisi başka bir alanda hilye yazmaya karar vermiştir. Hanyalı Nûrî, Hâkânî ile Cevrî'den bahsederek Hz. Hasan ile Hüseyin hilyelerini yazar. Güftî de yine aynı isimlerin etkisi altındadır. Hz. Hasan, Hz. Hüseyin, dört halife, aşere-i mübeşşere hilyelerini yazarak türün sınırlarını biraz daha genişletir. Safhî ise eserinde Hâkânî, Cevrî, Neşâtî ve Güftî'nin eksik bıraktığı bir alanda hilye yazmak istediğini belirtir ve sonuçta dört imamın hilyesini kaleme alır. Lütfî Çelebi ise ilk Hz. Mevlana hilyesi yazan isim olarak kayıtlara geçer.¹

Görüldüğü gibi gerek Hz. Peygamber hilyesi yazan şairler olsun gerekse diğer kişiler için hilye yazan şairler olsun hemen hemen hepsi manzumelerinde öncelikle Hâkânî'nin adını anmış, adeta bu durum zamanla geleneksel bir hâl almıştır. Böylece hilye yazma geleneği Hâkânî'nin Hz. Peygamber hilyesiyle

¹ Ayrıntılı bilgi için bk. Erdoğan, Mehtap (2013). *Türk Edebiyatında Manzum Hilyeler*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.

başlamış, Cevrî ile farklı bir alana kaymış daha sonra Neşâtî, Salâhî, Güftî ve diğerleri ile birlikte konular gittikçe genişlemeye başlamıştır (Erdoğan, 2013: 44).

Hilye sahasında öne çıkan isimlerin ve eserlerinin mensur hilyelere yansması ise daha farklı olmuştur. Bu farklılık bazı mensur hilyelerin sonuna bazılarının arasına meşhur hilyelerden bir bölüm eklenmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Çalışmamıza konu olan iki metinden birincisi hem mensur peygamberler hilyesi hem de dört halife hilyesidir. Dört halifenin anlatıldığı mensur parçaların arasında Cevrî'nin hilyesinden beyitler bulunmaktadır. İkinci metin ise yalnızca mensur peygamberler hilyesidir. Mensur kısmın sonunda Hz. Peygamber hilyesi ezberlemenin ve okumanın önemini anlatıldığı kısa mensur bir parça ve Hâkânî'nin hilyesinden aynı konuyu ele alan bir bölüm yer almaktadır. Çalışma içerisinde söz konusu bu hilyelerin transkripsiyonlu metinleri verilmeden önce benzer şekilde hazırlanmış diğer mensur hilyelerden de bahsedilmiştir.

İçerisinde başka birine ait manzum parçaların yer aldığı mensur hilyelere geçmeden önce konumuzla ilgili olan peygamberler hilyesi ve dört halife hilyelerinden ve diğer mensur hilyelerden bahsetmek istiyoruz.²

² Asıl konumuzun dışında olduğu için manzum ve mensur Hz. Peygamber hilyelerinin listesini burada veriyoruz. Ayrıntılı bilgi için bk. Erdoğan, 2013.

Manzum Hz. Peygamber Hilyeleri: Müstakil Olanlar: 1. Şerîfî, Hilyetü'r-Resûl. 2. Hâkânî, Hilye-i Sa'âdet. 3. Merâmî, İcmâl-i Hilye-i Nebî. 4. Hızrî, Hilye-i Şerîf. 5. Mehmed Es'ad Efendî, Gülistân-ı Şemâil. 6. Nüvâzî, Riyâzü'l-Hilye. 7. Bosnalı Mustafa, Tercüme-i Hilyetü'n-Nebî. 8. 'İdî, Na't ve Hilye-i Şerîf. 9. Nahîfî, Hilyetü'l-Envâr. 10. Müellif Belli Olmayan Hilye, Hilye-i Şerîf. 11. Ârif Süleymân Bey, Hilye-i Nebî. 12. Hâkim Seyyid Mehmed Efendî, Hilye-i Hâkimâ. 13. Mehmed Necîb Efendî, Nazîre-i Hâkânî. 14. Mustafa Fevzî Bin Nu'mân, Şümusu's-Safâ Fî Evsâfî'l-Mustafâ. 15. Âşık Kadri, Hilye-i Şerîf. 16. Mustafa Fehmi Gerçekler, Hilye-i Fahr-i 'Âlem. 17. Hayreddin Karaman, Gönüllerin Süsü Hanelerin Zîneti Hilye. 18. Hayreddin Karaman, Şemâil. 19. Seyrî (Muhammed Ali Eşmeli), Hilye-i Şerîfe. Müstakil Olmayanlar: 1. Yazıcıoğlu Mehmed, Muhammediye'den Faslûn Fî Sifâti'n-Nebî. 2. Ayn-ı Ekber Mehmed Efendî, Şemâil-i Şerîf'ten. 3. Nahîfî, Hicretü'n-Nebî'den. 4. Selâmî Divanı'ndan Hilye-i Pâk-i Hazret-i Şâh-Mesned-i Levlâk. 5. Abdullah Ferdi Divanı'ndan. 6. İsmail Sadık Kemal Paşa Divanı'ndan.

Hilye Benzeri Bazı Manzumeler: 1. Seyyid Nesîmî Divanı'ndan Tuyuğlar. 2. Dede Ömer Rûşenî Divanı'ndan Tuyuğlar (Erdoğan, 2013).

Mensur Hz. Peygamber Hilyeleri: 1. Abdülhad Nûrî, Hilye-i Şerîfe-i Nebeviyye. 2. Abdülmecîd Sivasî, Şerh-i Hilye-i Resûl-i Ekrem. 3. Ahmed b. Receb El-İstanbulî, Nüzhetü'l-Ahyâr fî Şerh-i Hilyeti'l-Muhtar. 4. Ahmed Şemsî Halvetî, Hilye-i Şerîfe. 5. Akkirmânî Muhammed B. Mustafa (öl. 1174/1760-1761), Hilye-i Sa'âdet. 6. Ali Molla, Hilye-i Şerîf-i Resûlullâh. 7. Debreli Vildân Fâik, Risâle Fî-Şerhil'l-Hilyeti'n-Nebeviyye. 8. Erzurumî Mehmed Hanefî Efendî, Hilye-i Şerîfe. 9. Eyüp Sabri b. Cemil, Mülahas Şemâ'il-i Hz. Muhammed, Üsküp 1325. 10. Halîl b. Ali El-Kurûmî, Hilye-i Nebevî. 11. Hilmi Efendî, Hilye-i Muhammed. 12. Hulûsî Ârif Eskişehirî, Şerh-i Hilye-i Nebevî. 13. Kâdi Şâmî, Hilye-i Şerîfe. 14. Mantıkî Mustafa Efendî (öl. 1244/1828), Mufasssal Hilye-i Şerîfe. 15. Mehmet Ergüneş, Hilye-i Şerîf-i Muhammediye. 16. Nazmî Türe, Hilye-i Şerîfe ve Şemâ'il-i Muhammediyye Hazret-i Muhammed Aleyhisselâmın Vâsî-ı Şerîfeleri ve Şemâ'il-i Mübârekeleri. 17. Sa'dî Çelebi, Tercüme-i Hilye-i Şerîf. 18. Şeyh Emir Tarikatçı, Hilyetü'n-Nebî. 19. Şeyhü'l-İslam

A. Manzum Peygamberler Hilyesi

1. **Neşâtî, Hilye-i Enbiyâ:** Hilye-i Enbiyâ mesnevi nazım şekliyle yazılmış 201 beyitlik bir peygamberler hilyesidir. Bu eserde Hz. Âdem, Hz. İdris, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. İshak, Hz. Lut, Hz. Yusuf, Hz. Eyyub, Hz. Musa, Hz. Davud, Hz. Süleyman, Hz. Yahya ve Hz. İsa olmak üzere 14 peygamberin hilyesi verilir. Neşâtî, bu eseriyle yukarıda bahsedildiği üzere peygamberler hilyesi sahasında meşhur olduğu gibi kendinden sonra hilye yazanlara da ilham vermiştir. Eserin Latin harfli metni birkaç kez yayımlanmıştır.³

2. **Hûdek-zâde Nu'mân Vehbî Efendi, Hilyetü'l-Enbiyâ:** Hûdek-zâde Nu'mân Vehbî Efendi 1276/1860 yılında Trabzon'un Of ilçesinde doğmuş, 1338/1922'de Of müftüsü iken 62 yaşında vefat etmiştir. Vehbî Efendi'nin *Manzume-i Nu'mâniyye* adlı mesnevi nazım şekliyle yazılmış ve yapı bakımından bütünlük arz etmeyen bir eseri bulunmaktadır. Asıl konumuzu teşkil eden *Hilyetü'l-Enbiyâ* ise *Manzûme-i Nu'mâniyye* içinde yer alan 27 beyitlik bir kasidedir. Bu kasidede Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. Musa, Hz. Harun, Hz. Lut, Hz. Yakub, Hz. Yusuf, Hz. Davud, Hz. İsa, Hz. Muhammed, Hz. İbrahim ve Hz. İsmail olmak üzere 12 peygamberin hilyesi birkaç beyitle verilmiştir.

Bugüne kadar bütün kaynaklarda Neşâtî'nin *Hilye-i Enbiyâ*'sı tek manzum peygamberler hilyesi olarak anılmıştır. Oysaki *Manzûme-i Nu'mâniyye* içinde yer alan 27 beyitlik bu peygamberler hilyesi de müstakil olmamakla birlikte ikinci manzum peygamberler hilyesi olarak hilye literatüründe yer almalıdır.⁴

B. Manzum Dört Halife Hilyeleri

1. **Mehmed Es'ad Efendi, Çâr-Bâğ:** Dört halife için yazılan ilk manzum hilye Mehmed Es'ad Efendi'nin 1178 beyitlik *Çâr-Bâğ* adlı mesnevisidir. Eser, 1611-1617 yılları arasında tamamlanmıştır (Erdoğan 2013: 633). Cevrî'nin hilyesinin yazılış tarihi ise 1640/1641'dir. Mehmed Es'ad Efendi'nin hilyesi, Cevrî'nin *Çehâr-Yâr-ı Güzîn*'inden çok önce yazılmasına rağmen onun kadar şöhret bulmamıştır. Eserin Latin harfli metni iki kez yayımlanmıştır.⁵

2. **Cevrî, Hilye-i Çehâr-Yâr-ı Güzîn:** Dört halife hilyesi denilince şüphesiz akla gelen ilk isim Cevrî'dir. Cevrî'nin *Çehâr-Yâr-ı Güzîn* adlı 147 beyitlik bu dört halife hilyesinin değişik kütüphanelerde çok sayıda nüshası bulunduğu gibi

Hoca Sa'deddîn Efendi, Hilye-i Celiyye ve Şemâ'il-i Aliyye. 20. Vahdî İbrahim b. Mustafa, Terceme-i Hilye-i Şerîf. 21. Vecdî Ahmed, Hilye-i Nebî. 22. Müellifi Belli Olmayanlar (Erdoğan, 2013: 65-68).

³ bk. Şener, H. İbrahim (1983), Kaplan, Mahmut (1991), Kaya, Bayram Ali (1991), Erdoğan, Mehtap (2013).

⁴ Hilyetü'l-Enbiyâ'nın tam metni ve muhteva özellikleri için bk. Erdoğan, 2013: 715-716. Ayrıca yazar ve eseri hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Ertan, Mehmet Emin (2012). Hûdek-zâde Nu'mân Vehbî Efendi, *Manzûme-i Nu'mâniyye*, Ankara: Kurtuba Yayınları.

⁵ bk. Torun, Kevser (2002), Erdoğan, Mehtap (2013).

üzerine pek çok çalışma da yapılmıştır.⁶ Nasıl ki Hâkânî, hilye yazma geleneğini başlatmışsa Cevrî dört halife hilyesi ile Neşâtî ise peygamberler hilyesi ile hilye türünün sınırlarını genişletmiş ve kendilerinden sonra gelen şairlere bu alanda farklı kapılar aralamışlardır. Nitekim kendilerinden sonra Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin hilyeleri, aşere-i mübeşşere hilyeleri, dört imam hilyesi, tarikat kurucularının hilyeleri yazılmış ve bu eserlerin pek çoğunda Hâkânî ile birlikte Cevrî ve Neşâtî'nin de adları anılmıştır. Bu bakımdan Cevrî ile Neşâtî de hilye sahasında en az Hâkânî kadar öne çıkan ve bu sahada çığır açan iki isim olmayı başarmıştır.

C. Mensur Dört Halife Hilyesi ve Peygamberler Hilyesi vd.

1. Dursunzade Abdülbaki/Abdülvahab Dursun, Hilyetü'l-Enbiyâ ve Hilye-i Çehâr-Yâr-ı Güzîn

- Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye Bölümü, No: 390/2, v. 107a-120a.
- Süleymaniye Kütüphanesi, Fatih Bölümü, No: 5427/4, v. 12b-20b.
- İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, No: T. 621/1.
- Süleymaniye Kütüphanesi, Keman-keş Bölümü, No: 50. (Dua-i Hilye adıyla kayıtlı.)

2. Müstakimzâde Süleyman Sa'deddîn Efendi, Hilye-i Nebeviyye ve Hulefâ-i Erbâ'a

3. Müellifi Bilinmeyenler

- Hilye-i Enbiyâ, Millî Kütüphane, No: 06 Mi.1 Yz. A. 578/4, v. 28b-33b. (Bu eserde 30 kadar peygamber ile dört halifenin hilyesi mevcuttur. Son kısımda ise bir meslek sahibi olan peygamberler ayrıca ele alınmıştır.)
- Hilye-i Resûl-i Ekrem ve Hulefâ-yı Râşidîn ve Aşere-i Mübeşşere, Süleymaniye Kütüphanesi, H. Şemsi Güneren, No: 15.
- Hulefâ-yı Râşidîn, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi No: B 394.
- Hilye-i Latîfe, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi No: YY. 347, v. 141-143 ve Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi YY. 725.

D. İçinde Başkasına Ait Manzum Parçaların Yer Aldığı Bazı Mensur Hilyeler

Edebî bir tür olarak hilyelerin tanımı yapılırken bu tür eserlerin manzum, mensur olarak yazıldığı, levha şeklinde hazırlandığı ya da manzum-mensur karışık olarak kaleme alındığı bilgisine sıklıkla yer verilir. Bugüne

⁶ bk. Erdem, Sadık (1980), Erkal, Abdülkadir (1999), Ceyhan, Âdem (2006), Gülmez, Sema (2006), Erdoğan, Mehtap (2013).

kadar mensur hilyeler ile mensur-manzum hilyeler üzerine çok az çalışma yapıldığı için bu tür hilyelerin özellikleri tam olarak bilinmemektedir.⁷

İçerisinde başkasına ait manzum bölümlerin bulunduğu mensur hilyelerden tespit edebildiğimiz dört tanesinin özellikleri şöyledir:

1. Hilye-i Enbiyâ ve Çehâr-Yâr-ı Güzîn, Millî Kütüphane 06 Mil. Yz. A. 570: Peygamberler hilyesi ve dört halife hilyesidir. Öncelikle Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İbrahim, Hz. Musa, Hz. Harun, Hz. Lut, Hz. İshak, Hz. Yakub, Hz. İsmail, Hz. Yusuf, Hz. Davud ve Hz. İsa olmak üzere 12 peygamberin hilyesi mensur olarak verilir. Ardından Hz. Peygamberin hilyesine bakmanın insana sağlayacağı yararları anlatan 5 beyitlik manzum bir parça yer alır. Burada mühr-i şerife gece gündüz bakan, sevinip onu yüzüne süren, baktıkça sevinen ve bunu yapmayı her gün âdet hâline getiren kimsenin sırrattan yıldırım gibi geçeceği, kıyamet günü zerre kadar sıkıntı çekmeyeceği, kevser şarabından içip maksadına ereceği, o kimseye cehennem ateşinin haram olacağı ve cennet kapısının açılacağı söylenir. Bütün bunların Süyûtî'nin⁸ kitabında yazılı olduğu belirtilir. Ardından Hz. Peygamberin bedeni, yüzü, başı, sakalı, boyu, yanakları, alnı ve dişleri kısaca birkaç kelimeyle ya da cümleyle anlatılır. Eserin bu kısmına Hâkânî'nin hilyesinin Hz. Peygamberin hilyesini yazıp ona bakmanın faydalarının anlatıldığı 158-166.⁹ beyitleri eklenmiştir. Yalnız burada Hâkânî'nin hilyesinden fazla bir beyit bulunmaktadır. Daha sonra dört halife hilyesine geçilir. Kısaca Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Ali'nin hilyeleri mensur şekilde verilir. Her mensur bölümün sonunda Cevrî'nin *Çehâr-yâr-ı Güzîn*'inden söz konusu halifenin hilyesinin ilk 5 beyiti bulunmaktadır.

Buraya kadar söylediklerimizi özetleyecek olursak bu eser hem peygamberler hilyesi hem de dört halife hilyesidir. Hz. Peygamberin hilyesi diğer peygamberlerden sonra verilmiş ve diğerlerine göre biraz daha ayrıntılı bir şekilde ele alınmıştır. Bu kısım ayrı bir Hz. Peygamber hilyesi gibi değil de peygamberler hilyesinin devamı gibi durmaktadır. Eser, ağırlıklı olarak mensurdur. Ancak aralarda 6 tane manzum parça vardır. Bunlardan ilkinin müellifi belli değildir. İkincisi Hâkânî'ye, diğer dördü ise Cevrî'ye aittir. Bu hilyeyi farklı kılan en önemli özellik ise her iki hilyenin de levha hilyelere benzer şekilde hazırlanmış olmasıdır. İlk yedi varakın her varakında iki

⁷ Mensur ve manzum olduğu söylenen Ruscuklu Ali Fethi Efendi'nin Hilye-i Sultânî adlı eseri ağırlıklı olarak mensurdur. Arada manzum parçaları da ihtiva etmektedir. Aslında eser, Hz. Peygamberin hilyesinden çok, mevlidini anlatmaktadır. On iki bölümden oluşan eserin on bölümü mevlid üzerinedir. Hilye-i Sultânî'de hilye dışında Hz. Peygamberin doğumu, mevlid ayının icrası, mevlidin güzellikleri ve faydaları, Hz. Peygambere isim verilmesi gibi konular ele alınmıştır. Eser, bu yönüyle klasik hilye türünden oldukça uzak durmaktadır (Erdoğan, 2013: 65).

⁸ Ebü'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b. Muhammed el-Hudayrî es-Süyûtî eş-Şâfîî (ö. 911/1505). Tefsir, hadis, fıkıh, Arap dili ve edebiyatı alimi.

⁹ bk. Erdoğan, 2013: 124.

peygamberin hilyesi vardır. Sonraki üç varakta Hz. Peygamberin hilyesi, diğer dört varakın her birinde ise bir halifenin hilyesi verilmiştir. Peygamberler hilyesi daire şeklinde yazılmıştır. Diğerlerinin de hilyesi daire şeklinde olup varakların başında ve sonunda beyitler bulunmaktadır.¹⁰

2. Hilye-i Enbiyâ, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Emanet Hazinesi Kitaplığı, No: 1181: Bu numarada kayıtlı hilyenin iki bölümden oluştuğunu söyleyebiliriz. Birinci bölüm peygamberler hilyesidir. Diğeri ise Hz. Peygamber hilyesi yazmanın ve okumanın önemini anlattığı bir bölümdür. Peygamberler hilyesinde Hz. Âdem, Hz. Nûh, Hz. İbrahim, Hz. İsmail, Hz. İshak, Hz. Lut, Hz. Yakub, Hz. Yusuf, Hz. Harun, Hz. Musa, Hz. Davud ve Hz. İsa olmak üzere 12 peygamberin hilyesi mensur şekilde ve yine yuvarlak levha hâlinde verilmiştir. Her varakta iki peygamberin hilyesi bulunmaktadır. Devamında Hz. Peygamberin “Benim hilyemi yazıp ona bakan beni görmüş gibi olur. Hilyemin bulunduğu evde ruhaniyetimin izleri vardır ve o mekân sahibinin izzet ve şerefi fazla olup şefaatin ona vaciptir.” şeklindeki sözlerine mensur olarak yer verilmiştir. Ardından Hâkânî'nin hilyesinin Harunu'r-Reşid'in hikâyesinin anlatıldığı 167-192¹¹ beyitleri bulunmaktadır.

Bu hilye, buraya kadar sıralanan özellikleri bakımından yukarıda hakkında bilgi verilen Millî Kütüphane 06 Mil. Yz. A. 570'teki hilyeye benzemektedir ve onun gibi levha hilyelere benzer şekilde hazırlanmıştır. Aralarındaki en önemli fark ise birinde dört halife hilyesinin bulunmamasıdır.

3. Şerhu Hilye ve Şemâ'il-i Nebevî, Süleymaniye Kütüphanesi, Laleli Bölümü, 1715/3, v.62a-119a: Bu nüsha kaynaklarda Şeyhülislam Hoca Sa'deddîn Efendi'nin mensur hilyesine ait bir nüsha olarak gösterilmektedir. Eserin adı *Şerhu Hilye ve Şemâ'il-i Nebevî* olarak kaydedilmiştir. Ancak eserin baştan birkaç vараğı Hoca Sa'deddîn Efendi'ye aittir. Geri kalan kısım manzum-mensur karışık olarak tertip edilmiştir. Manzum kısımlar Hâkânî'ye aittir. Eserden alınan aşağıdaki parçadan anladığımız kadarıyla mensur kısımların yazarı Abdullah adında biridir. Yazar, bunu Hz. Peygamberin şefaatine nail olmak amacıyla yaptığını bildirmektedir.

Cümleden kâmil şemâ'il nâm risâleden ve ma'nâları da kâmus ve ahterîden tahrîrât-ı şarihalardan şahîh olanlardan hakîr ü fakîr 'Abdullâh dîrîne vü kemîne vü kemterîne ol cenâb-ı şefî'ü'l-ümem şallallâhu Te'alâ 'aleyhi ve sellem hazretinden recâ-yı himmet ü niyâz-ı şefâ'at ile hilye-i şerîf ve sîret-i laîfleriñe 'Arabî kelimât ile ta'bîr ve tahrîr olunmuşlardır (vr.67b-68a).

¹⁰ bk. Ek: 1, 3, 4.

¹¹ bk. Erdoğan, 2013: 124-125.

4. Hilye-i Nebî, Millî Kütüphane 06 Yz. A. 1256, 80a-93a: *Hilye-i Nebî* adıyla kayıtlı bir Hz. Peygamber hilyesidir.¹² Bu hilyede önce konuyla ilgili hadisler verilmiş sonra da bu hadisler, mensur olarak tercüme edilmiştir. Bu mensur kısmın ardında 56 beyitlik manzum bir bölüm bulunmaktadır. Mahlas ya da başlıkta eserin sahibi ile ilgili bilgi bulunmadığı için bu manzum kısmın kime ait olduğu ya da mensur hilyeye ait bir parça olup olmadığı anlaşılmamaktadır. Mensur kısım ile manzum kısım arasında bırakılan bir satır boşluk da iki parçanın farklı eserler olduğunu kesin olarak göstermemektedir. Çünkü yazmanın devamında Neşâtî'nin hilyesinin bir bölümü bulunmaktadır ve her peygamberin hilyesinden sonra aynı eser olmasına rağmen bir satır boşluk bırakılmıştır. Ancak sonradan yapılan bazı çalışmalar neticesinde mensur hilyeden sonra gelen bu manzum kısmın Bosnalı Mustafa'ya ait olduğu anlaşılmıştır.¹³ Bosnalı Mustafa'nın 135 beyitlik hilyesinin sadece Hz. Peygamberin fiziksel özelliklerinin anlatıldığı 56 beyiti bu nüshaya alınmıştır. Eserin başında yer alan münacat, Sultan Mehmed'e övgü ve dua, na't, hilye okumanın ve üzerinde hilye bulundurmanın faydalarının anlatıldığı bölüm ile eserin sonundaki dua bölümüne yer verilmemiştir.

5. Fatih Millet Kütüphanesi AE Şer'iyye, No: 58, v. 113b-114b: Başlangıçta Hz. Peygamberin "Benden sonra hilyemi gören beni görmüş gibidir. Kim bana olan sevgi ve özlem ile hilyeme bakarsa Allah ona cehennemi haram kılar. O kişi kabir fitnesinden emin olur, mahşer günü çıplak olarak haşredilmez." anlamındaki sözlerini içeren Hâkânî'nin hilyesinden 10 beyit bulunmaktadır.¹⁴ Eserin geri kalan kısmında Hz. Peygamberin hilyesi bir iki cümle ile mensur olarak mühr-i nübüvvet benzeri bir şekil içine yazılmıştır.

Yukarıda özellikleri verilen, içerisinde başkasına ait manzum parçaların yer aldığı hilyelerden, benzer özellikler taşıdığı için Millî Kütüphane 06 Mil. Yz. A. 570 ile Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Emanet Hazinesi Kitaplığı, No: 1181'de kayıtlı hilyeler bu çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Hilye-i Enbiyâ ve Çehâr-Yâr-ı Güzîn, Millî Kütüphane, 06 Mil. Yz. A. 570.

Hâzâ Hilye-i Âdem: Vir şalavât. Mübârek beñizleri kıızıla mâ'il, büyük gözlü, uzun boylu, şakalı yok, iki gîsûsı iki cânibine şalınmış idi. Şalavâtullâhi 'aleyh.

Hilye-i Hazret-i Nûh: Vir şalavât. Aq beñizli, kıvırcık saçlı, kızıl gözlü, gökçek şakallu sultân idi. Şalavâtullâhi 'alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi ve 'ş-şalâtu 'aleyhi. Şalavâtullâhi 'aleyh.

¹² Bu mensur hilye 2008 yılında yayımlanmış ve manzum kısmın söz konusu nüshada mensur kısımdan hemen sonra geldiği belirtilmiş ancak bu ikisinin birbirinden ayrı hilyeler olma ihtimaline de değinilmiştir. bk. Erdoğan, 2008: 339.

¹³ bk. Erdoğan, 2013: 290.

¹⁴ bk. Erdoğan, 2013: 123-124.

Hilye-i Hâzret-i İbrâhîm: Vir şalavât. Aq beñizlü, rûşen gözlü, çekme burunlu, yaşşı alınlı, aq şağallı sultân idi. Şalavâtullâhi ‘aleyhi ve selâmuhû. Şalavâtullâhi ‘aleyh.

Hilye-i Hâzret-i Mûsâ: Vir şalavât. Gendüm-gün, siyâh saçlu, heybetlü başışlu, mübârek dudakları kalıñ, ğazab-nâk idi. Şalavâtullâhi ‘alâ nebiyyinâ ve ‘aleyhi’ş-şalâtu ve’s-selâm. Şalavâtullâhi ‘aleyh.

Hilye-i Hâzret-i Hârûn: Vir şalavât. Hâzret-i Mûsâ’ya beñzer ve yaşşı alınlı, müdevver gözlü idi. Şalavâtullâhi ‘alâ cemî’i’l-enbiyâ’i ve’l-mürselîn ve şallallâhu ‘alâ Muhammedin ve âlihî ecma’in. Şalavâtullâhi ‘aleyh.

Hilye-i Hâzret-i Lût: Vir şalavât. Kara yağız, saçı güzel, ğazab-nâk idi. Şalavâtullâhi ‘aleyhi ve selâmuhû ve şallallâhu ‘alâ seyyidinâ Muhammedin ve ‘alâ âlihî ecma’ine’t-tayyibîn. Şalavâtullâhi ‘aleyh.

Hilye-i Hâzret-i İshâk: Vir şalavât. Beyâz beñizlü lâkin kıızıla mâ’il, mübârek boynı mütevâzî’lar boynı gibi bir cânibe meyl itmiş idi. Şalavâtullâhi ‘aleyhi’ş-şalâtu ve’s-selâmuhû. Şalavâtullâhi ‘aleyh.

Hilye-i Hâzret-i Ya’kûb: Vir şalavât. Hâzret-i İshâk şekline beñzer, illâ alt dudagı üzre beñi var idi. Şalavâtullâhi ‘alâ seyyidinâ Muhammedin ve ‘alâ âlihî Muhammedin ve sellim teslîmâ. Şalavâtullâhi ‘aleyh.

Hilye-i Hâzret-i İsmâ’il: Vir şalavât. Levni beyâz ve humrete mâ’il, yüzi mütevâzî’ işri üzere idi. Şalavâtullâhi ‘alâ cemî’i’l-enbiyâ’i ve’l-mürselîne’t-tayyibîne’t-tâhirîne ecma’in. Şalavâtullâhi ‘aleyh.

Hilye-i Hâzret-i Yûsuf: Vir şalavât. Hâzret-i Âdem şalavâtullâhi ‘alâ nebiyyinâ ‘aleyhi’ş-şalâtu ve’s-selâma müşâbih ve Hâzret-i Âdem’e beñzer idi. Şalavâtullâhi ‘aleyhi ve selâmuhû Şalavâtullâhi ‘aleyh.

Hilye-i Hâzret-i Dâvud: Vir şalavât. Kıızıl beñizlü, ince kaşlu, büyük karınlı, orta boylu, kılhın¹⁵ itmiş bir sultân idi. Şalavâtullâhi ‘alâ cemî’i’l-enbiyâ’i ve’l-mürselîne’t-tayyibîne. Şalavâtullâhi ‘aleyh.

Hilye-i Hâzret-i İsâ: Vir şalavât. Beyaz yüzlü, çok saçlu, yüzi gözi hûb bir sultân idi. Allâhümme şalli ‘alâ eşrefi’l- hâlkı ve ekmeli’l-hulki Muhammeden şallallâhu ‘aleyhi ve sellem. Şalavâtullâhi ‘aleyh.

“Lâ ilâhe illallâhu Allâhu vahdehu lâ şerîke lehû lehü’l-mülkü ve hüve ‘alâ külli şey’in kadîr, teveccehe hayşü şî’te fe-inneke manşûrun.”¹⁶

(Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilâtün Fâ’ilün)

- 1 Kim ki bu mühr-i şerîfe başsa bir kez şubh u şâm
Hem yüznine sürse hem virse şalavâtı tamâm

¹⁵ Sözlüklerde anlamını bulamadığımız bu kelime büyük ihtimalle yanlış yazılmıştır. Kelime kaf, lam, ha, nun harfleriyle yazılmış ve böyle (kılhın) okunması için harekelenmiştir.

¹⁶ Tırnak içindeki bu kısım sayfanın ortasına oval mühür şeklinde yazılmıştır.

- 2 Hem sevinse bağıduğı demde derûnı şıdık ile
Hem idinse bunu ‘âdet her güninde ber-devâm
- 3 Yıldırım gibi geçiserdir şırâtı hem dağı
Çekmeye zerrece zahmet ol kişi rûz-ı kıyâm
- 4 Hem içer kevşer şarâbından irer maşşûdına
Hem dağı nâr-ı cehennem ol kese olur harâm
- 5 Hem duğûl-i cenneti aña müyesserdir deyü
Zikr idüp yazdı kitâbında Süyûfî ve’s-selâm

Bismillâhırrahmânırrahîm

**Kâne resûlullâh feğhume müfahhamun yetele’le’ü vechuhû tele’lü’e’l-ğameri
haylete’l-bedri ezherü’l-levni ‘azîmü’l-hâmeti.**

Ol iki cihân fahrı Muğamedü’l-Muştafa şallallâhu ‘aleyhi ve sellem mübârek bedenleri ve cümle a’zâ-i şerîfi tamâm olup hiç aşlâ noğşânı yoğ idi. Vech-i şerîfi ayıñ on dördi gibi şu’le virürdi ki ağ nûrlu idi ve yıldırııcı idi ve başı büyük idi.

Keşşü’l-lihyeti eçvalü mine’l-merbû’i ve ağşaru mine’l-müşezzebi sehlü’l-ğaddeyni vâsi’u’l-cebîn müfellicü’l-esnâni. Vemâ erselnâke illâ rahmeten li’l-âlemîn.

Resûlullâh şallallâhu ‘aleyhi ve sellem ğazretleriniñ mübârek şağalı şık ve bol idi ğattâ şadrını örter idi. Orta boylu olandan uzun idi uzun boylu olandan kısa degil idi. Yañağları eti az idi. Mübârek alını büyük ve bol idi. Mübârek dişleri seyrek idi.”

(Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)¹⁷

- 1 Meş‘al-i ğâfile-i ehl-i yağîn
Ğazret-i şeyğ-i cihân Şadrü’d-dîn
- 2 Didi bu ğilye-i ‘âlî-câhı
Kim ki yazup nağar itse ğâhi
- 3 İde ğağ cümle belâlardan emîn
Pür-belâ olsa eger rûy-ı zemîn

¹⁷ Bu manzum kısım Hâkânî’nin hilyesinin 158-166. beyitler arası olup Mağâle-i ğavâşş-ı ğilye-i ğâşşü’l-Ğâşş-ı Nebî-i Muğterem ‘Aleyhisselâm başlığryla yazılmıştır. bk. Erdoğan, 2013: 124.

- 4 Füc'eten vesvese-i hâtimeden
Anı hıfz eyleye Zü'l-Faız u Minen
- 5 Olduğı hânede faqr u ğam u bîm
Olmaya girmeye şeytân-ı racîm
- 6 Hacc u i'tâk sevâbın her ân
Aña ihsân ide Dâdâr-ı cihân
- 7 Mübtelâ olmaya emrâza teni
Raĥne-dâr olmaya burc-ı bedeni
- 8 Kadem urunca diyâr-ı 'ademe
Olmaya aña musallaat zaleme
- 9 Nazar itdikçe virenler şalavât
Bulalar rızıkları içre berekât¹⁸
- 10 Şerr-i dünyâ vü 'azâb-ı 'uqbâ
Aña yaklaşmaya dir icmâlâ

Kâne Ebû Bekrin recülen tavîlen nahîfen hafîfü'l-laĥmi hafîfü'l-'ârîzîne ma'rûku'l-vechi. Ve efđalü'n-nâsi ba'de'l-evliyâ'i Ebû Bekrin.

Hâzret-i Ebû Bekri's-Şiddîk rağiyallâhu te'alâ 'anhu hâzretleri uzun boylu idi, mevzûn ve mergûb idi ve mübârek bedeninde eti az idi ve mübârek şakalınıñ kılları az ve seyrek idi ve mübârek yüzünüñ eti az idi.

- (Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)¹⁹
- 1 Naql ile böyle olundu taĥkîk
Hilye-i Hâzret-i Şiddîk-i 'Atîk
 - 2 Hilyesin vaşf iden erbâb-ı süĥan
Başlamış kâmet-i mevzûnından
 - 3 Ya'ni itmişdi anıñ şun'-ı Hudâ
Kâmet-i sidre-ĥırâmın bâlâ

¹⁸ Bu beyit Hâkânî'nin hilyesinde yok.

¹⁹ Bu bölüm Cevri'nin hilyesine aittir. 26 beyitlik bir bölümün ilk 5 beytidir. bk. Erdoğan, 2013: 688.

- 4 Serv idi gülşen-i şıdka ol kad
Ger tavîl olsa degil müsteb'ad
- 5 Mescid-i dîne iden anı imâm
Kâmetin itdi sûtûn-ı İslâm

Kâne 'Ömer 'ademü şedîdü'l-edmeti kâne tavîlen cesîmen hafîfü'l-'ârızeyni şedîdü'l-humreti fi'l-'ayneyn. Ve ba'dehu 'Ömerü'l-Fârûk radıyallâhu.

Hzret-i 'Ömerü'l-Fârûk radıyallâhu Te'âlâ 'anhu hâzretleriniñ mübârek levn-i şerîfi ziyâdesiyle buğday añlu idi ve mübârek boyları uzun ve mücessem ve heybetlü idi ve şakalı uzun ve seyrek idi ve gözleri kırmızı yâkût gibi idi.

- (Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)²⁰
- 1 Vaşf iden hilye-i pâk-i 'Ömer'i
Virdi şihhatle bu yüzden haberi
 - 2 Anıñ itmişdi Hudâvend-i Celîl
Sidre-i kıddini mevzûn u tavîl
 - 3 'Alem-i dîn-i mübîn idi o kad
Zıllı olsa nola memdûd-ı ebed
 - 4 İtdi çün maşlahat-ı dîne kıyâm
Ser-firâz oldı livâ-yı İslâm
 - 5 Bu mehâbetle görünse her-bâr
Andan İblîs o dem eylerdi firâr

Kâne 'Osmân hasenü'l-vechi rakıku'l-beşereti keşîrü'l-lihyeti esmerü'l-levni ba'idün mâ-beyne'l-menkebeyni. Ve ba'dehu câmi'u'l-Şur'ân ya'nî 'Osmân.

Hzret-i 'Osmân-ı Zî'n-nûreyn radıyallâhu Te'âlâ 'anhu hâzretleriniñ mübârek yüzleri gâyetle hûb ve mergûb idi. Latîf sîmâsı güzel idi ve mübârek şakalınıñ müyü çok idi ve mübârek levni esmer idi. Mübârek omuzları birbirinden ırak idi.

²⁰ Bu bölüm Cevri'nin hilyesine aittir. 25 beyitlik bir bölümün 59, 64, 65, 66 ve 68. beyitleridir. bk. Erdoğan, 2013: 690.

- (Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)²¹
- 1 Hilye-i pâk ü laţîf-i ‘Oşmân
Oldı bu vech ile taḥkîk ü beyân
 - 2 Vasaţü’l-kâme idi ol dâna
Ḥayr-ı maḥz olsa nola ser-tâ-pâ
 - 3 İ‘tidâl üzre idi ḳaddi tamâm
Bir sehî-serv idi mevzûn-endâm
 - 4 Gülbün-i cennet idi ol ḳâmet
Ravza-i dîne virürdi zînet
 - 5 Hem dimişler o güzîn-i beşere
Aḥsenü’l-vechi raḳîḳü’l-beşere

Kâne ‘Alî raḳıyallâhu. Âdemü şedîdü’l-edmeti, aḳrabu ile’l-ḳaşrı mine’t-tûli keşîrû’s-şarî ve iḥyetihi ḥasenü’l-vechi, ed‘acu’l-‘ayneyni. Ve ba‘dehû seyyidü’s-şühedâ ‘Aliyyü’l-Murtażâ.

Ḥazret-i ‘Alî kerremallâhu Te‘âlâ vecheh ḥazretleriniñ mübârek levn-i şerîfi ziyâdesiyle esmer idi ve ḳâmet-i şerîfi uzun boylu olandan ḳışarak ve şaḳalınıñ mûyı keşîr ve yüzi gâyetle ḥûb idi ve gözleri siyâh ve iri idi.

- (Fe‘ilâtün Fe‘ilâtün Fe‘ilün)²²
- 1 Levḥ-i âyîne-i vech-i ezeli
Maḥrem-i râz-ı nebî ya‘ni ‘Alî
 - 2 Bu şıfatlarla olunmuş taşvîr
İdeyin şeklîni naḳl u taḥrîr
 - 3 Anıñ itmişdi Ḥakîm-i Bî-çûn
Levn-i pâkîzesini esmer-gûn
 - 4 Vech-i pâkin görüp erbâb-ı nazar
Kerremallâhu Te‘âlâ didiler

²¹ Bu bölüm Cevrî’nin hilyesine aittir. 26 beyitlik bölümün ilk 5 beytidir. bk. Erdoğan, 2013: 691.

²² Bu bölüm Cevrî’nin hilyesine aittir. 28 beyitlik bölümün ilk 5 beytidir. bk. Erdoğan, 2013: 692.

- 5 Dikkat olsa görünürdi nazara
Kâmeti tûlden aķreb kıřara

Hilye-i Enbiyâ, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Emanet Hazinesi Kitaplığı, No: 1181.

Hâzâ Hilye-i Âdemü'n-Nebiiyi: Hâzret-i Âdem şalavâtullâhi ve selâmuhû 'alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi hâzretleriniñ mübârek beñizleri kıızıla mâ'il idi. Mübârek gözleri büyük idi. Mübârek boyu uzun idi. İki gîsûsı iki cânibine şalınmış idi. 'Aleyhi's-şalâtü ve's-selâm.

Hâzâ Hilye-i Nûhu'n-Nebiiyi: Hâzret-i Nûh şalavâtullâhi ve selâmuhû 'alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi hâzretleriniñ mübârek beñizleri aķ idi. Mübârek saçları kıvırcık ve mübârek gözleri kızıl idi ve mübârek şakalı gökçek idi. 'Aleyhi's-şalâtü ve's-selâm.

Hâzâ Hilye-i İbrâhîmü'n-Nebiiyi: Hâzret-i İbrâhîm şalavâtullâhi ve selâmuhû 'alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi hâzretleriniñ mübârek beñizleri aķ idi ve mübârek gözleri rûşen idi ve mübârek burnı çekme ve mübârek alnı yaşşı, mübârek şakalı aķ idi. Hâzret-i Nûh şalavâtullâhi ve selâmuhû 'alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi hâzretleriniñ mübârek beñizleri aķ idi. 'Aleyhi's-şalâtü ve's-selâm.

Hâzâ Hilye-i İsmâ'ilü'n-Nebiiyi: Hâzret-i İsmâ'il şalavâtullâhi ve selâmuhû 'alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi hâzretleriniñ mübârek levni beyâz idi. Hümrete dağı mâ'il idi ve mübârek yüzi münevver idi ve mübârek hulkı hûsn-i tevâzu' üzerine idi. 'Aleyhi's-şalâtü ve's-selâm.

Hâzâ Hilye-i İshâku'n-Nebiiyi: Hâzret-i İshâk şalavâtullâhi ve selâmuhû 'alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi hâzretleriniñ mübârek beñizleri beyâz idi, kıızıla dağı mâ'il idi ve mübârek boyunları mütevâzı'lar boynı gibi bir cânibe meyl itmiş idi. 'Aleyhi's-şalâtü ve's-selâm.

Hâzâ Hilye-i Lûtu'n-Nebiiyi: Hz. Lût şalavâtullâhi ve selâmuhû 'alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi hâzretleriniñ mübârek beñizleri kıara yağız idi ve mübârek saçları güzel idi ve mübârek tabî'atı ğâzab-nâk ve sîmâsı hûb idi. 'Aleyhi's-şalâtü ve's-selâm.

Hâzâ Hilye-i Ya'kûbu'n-Nebiiyi: Hâzret-i Ya'kûb şalavâtullâhi ve selâmuhû 'alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi hâzretleriniñ mübârek beñizleri beyâz idi, kıızıla mâ'il idi ve mübârek duğağınıñ altı üst duğağından kalın idi. Mübârek yüzinde bir beñi var idi. 'Aleyhi's-şalâtü ve's-selâm.

Hâzâ Hilye-i Yûsufu'n-Nebiiyi: Hâzret-i Yûsuf şalavâtullâhi ve selâmuhû 'alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi hâzretleriniñ mübârek beñizleri kıızıla mâ'il idi ve mübârek gözleri büyük idi boyları uzun mübârek şakalı yok ve iki gîsûsı iki cânibine şalınmış idi. 'Aleyhi's-şalâtü ve's-selâm.

Hâzâ Hilye-i Hârûnu'n-Nebiiyi: Hâzret-i Hârûn şalavâtullâhi ve selâmuhû 'alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi hâzretleriniñ mübârek vücûdî kıara yağız idi. Mübârek saçı güzel idi ve mübârek tabî'atı ğâzab-nâk idi ve mübârek sîmâsı hûb idi. 'Aleyhi's-şalâtü ve's-selâm.

Hâzâ Hilye-i Mûse'n-Nebiyi: Hâzret-i Mûsâ şalavâtullâhi ve selâmuhû 'alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi hâzretleriniñ mübârek şaçalı siyâh idi ve heybetlü bağışlı idi ve mübârek dudakları qalın idi ve gâzab-nâk idi. 'Aleyhi's-şalâtü ve's-selâm.

Hâzâ Hilye-i Dâvudu'n-Nebiyi: Hâzret-i Dâvud şalavâtullâhi ve selâmuhû 'alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi hâzretleriniñ mübârek beñizleri kıvılcık idi dağı mübârek kaşları ince idi. Mübârek kırmızı büyük idi. 'Aleyhi's-şalâtü ve's-selâm.

Hâzâ Hilye-i 'İse'n-Nebiyi: Hâzret-i 'İsâ şalavâtullâhi ve selâmuhû 'alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi hâzretleriniñ mübârek levni güzel yüzi beyâz idi ve mübârek gözleri hûb dağı mübârek kâmeti lağif idi. 'Aleyhi's-şalâtü ve's-selâm.

Qâle resûlullâh şallallâhu Te'alâ 'Aleyhi ve sellem: Benim ümmetimden her kim hilye-i şerîfemi yazup i'zâz u ikrâm birle nazâr itse benim cemâl-i behcet-nümâmı görmüş gibidir ve şol evde ki benim hilye-i şerîfim ola ol yerde âşâr-ı rûhâniyyetim mümkün olup ol mekân ehlinüñ şeref ü 'izzî ziyâde olup devlet ü îmân ile behre-mend ola ve benim şefâ'atim aña vâcib ola şadaqa resûlullâh.

(Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün)²³

- 1 İftihâr-ı hulefâ-yı 'Abbâs
Ya'ni Hârûn o şeh-i nükte-şinâs
- 2 Meger âvâze-i 'adl ü dâdı
Bâğ-ı 'adn itmiş idi Bağdâd'ı
- 3 Bir siyeh-pûş fakîr irdi aña
Didi bir tuhfe getürdüm ki saña
- 4 Saltanat tâcı deger her nazârı
Selefiñ görmediler ol güheri
- 5 Pes tevâzu'la ol üstâd-ı sülhân
Çıkarup gûşe-i destârından
- 6 Bir varâk şındı eline bî-bâk
K'anda yazılmış idi hilye-i pâk
- 7 Nazâr itdikçe aña şâd oldı
Qayd-ı endîşeden âzâd oldı

²³ Bu manzume, Hâkânî'nin hilyesinin 167-192 beyitlerini oluşturan "Hikâyet-i Hârûn-ı r-Reşîd El-Abbâsî" başlıklı bölümüdür. bk. Erdoğan, 2013: 124-125.

- 8 Gûyiyâ mâlik olup dünyâya
İrdi bir pâye-i bî-hemtâya
- 9 Şol kadar itdi o dervîşe ‘aâtâ
Kim anı itmemiş idi hulefâ
- 10 Bezl idüp kîseler ile güheri
Virdi hârvâr ile [hem] sîm ü zeri
- 11 Arkasından çıkarup ol dâna
Cevherî-çârgabın virdi aña
- 12 O gice vâkı‘ada gördi resûl
Tâ serâ-perdesine itdi nüzûl
- 13 Didi biñ luţf ile ki yâ Hârûn
Çünkü hilyem görüp olduñ memnûn
- 14 Baña ta‘zîm idüp iclâl itdiñ
Kendüñi lâyıķ-ı iķbâl itdiñ
- 15 Ol fakîr oldı ‘aâtâñ ile ğanî
Ben de mesrûr ideyim bâri seni
- 16 Rabb-i ‘izzet baña fermân itdi
Müjdeler eyledi ihsân itdi
- 17 Didi kim hilyeñi şâd olsa görüp
Hırz-ı cân eylese anı götürüp
- 18 Âhîrû’l-emr olıcaķ rûz-ı kıyâm
Cismine nâr-ı caħîm ola hârâm
- 19 Ol kişi çekmeye bi’l-cümle ‘azâb
Ne bu dünyâda ne ‘uķbâda ‘iķâb
- 20 Lâyıķ-ı devlet-i dîdârım ola
Daħı şâyeste-i envârım ola
- 21 İrtibât ideli cevherle ‘araz
Kışşadan hissedir el-kışşa ğaraz

- 22 Sâbıka itmez imiş ehl-i hıred
Hilye-i pâk ileden sâ'ili red
- 23 Dahı anıñla şefâ'at talebi
Mağşadıñ ekşer olurmış sebebi
- 24 Ber-murâd olmağa bir âlet imiş
Mûriş-i devlet imiş rif'at imiş
- 25 Aña ikbâl ider ikbâl ehli
Kâlden hâle gelür hâl ehli
- 26 Ma'rifet qadrini 'irfân añlar
Hikmet-i nazmımı Loqmân añlar

Sonuç

Edebî bir tür olarak Arap ve Fars edebiyatında kendine çok yer bulamamış olan hilye, Türk edebiyatında yüzyıllar boyunca içerik ve şekil bakımından çok farklı biçimlerde gelişme göstermiştir. Başta Hz. Muhammed olmak üzere diğer peygamberler, dört halife, Hz. Hasan ile Hüseyin, aşere-i mübeşşere, dört imam, bazı din ve tarikat büyükleri müstakil olarak hilyeleri yazılan önemli şahsiyetler olarak karşımıza çıkmaktadır. Hilyelerin manzum, mensur ve levha şeklinde hazırlanmış olmaları da şekil bakımından çeşitlilik olarak görünmektedir. Bunlardan mensur hilyeler ile mensur-manzum hilyeler üzerine çok fazla çalışma yapılmadığı için söz konusu türle ilgili bazı sorunlar henüz açıklığa kavuşmamıştır.

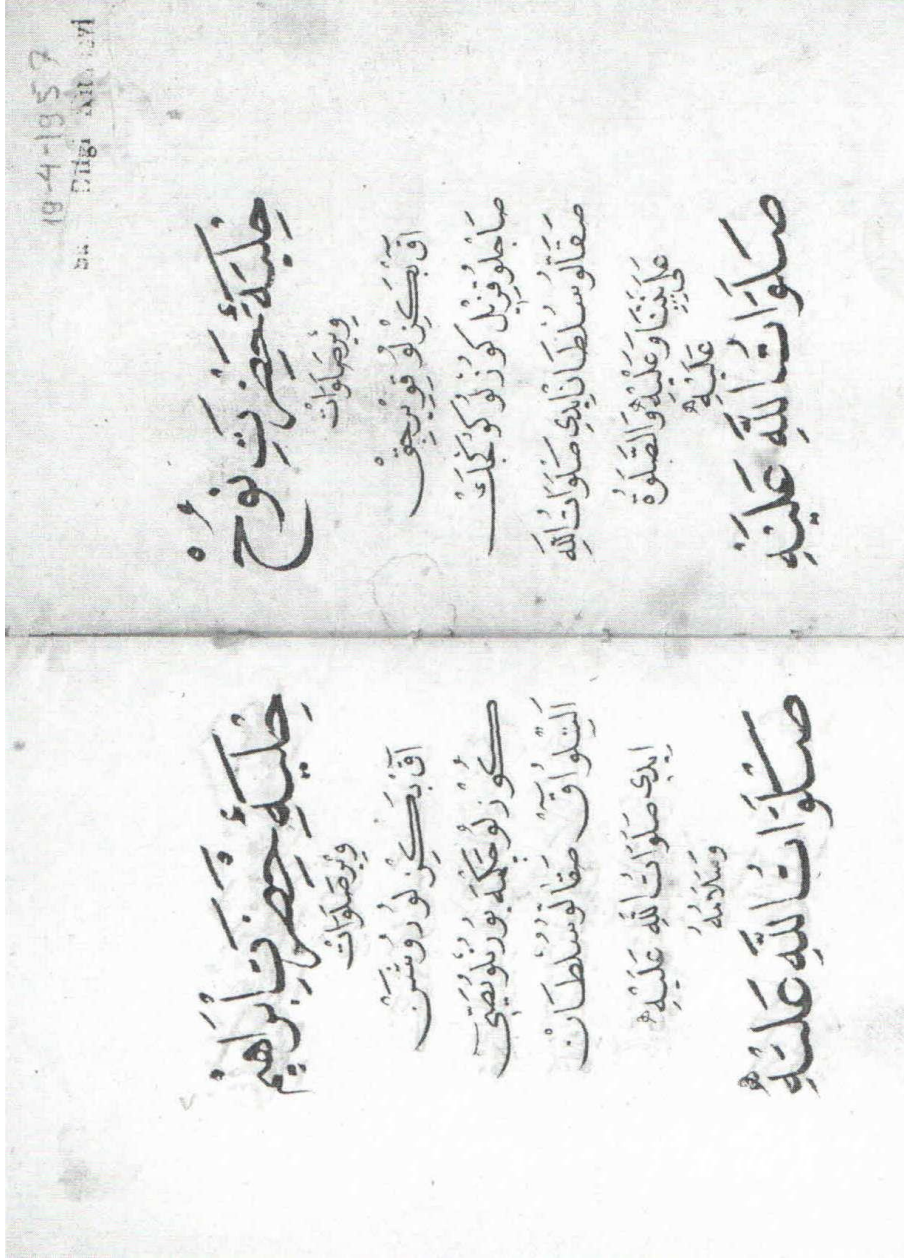
Çalışmamıza konu olan müellifi bilinmeyen iki hilye metninden ve hakkında bilgi verdiğimiz diğer üç hilyeden hareketle şunu söyleyebiliriz ki mensur-manzum karışık olarak kaleme alınan hilyelerdeki manzum parçanın bir başkasına ait olması, özellikle müellifi belli olmayan mensur hilyelerde karşımıza çıkan bir durumdur. Bu sebeple müellifi bilinmeyen mensur hilyeler incelenirken bu manzum kısımların başka bir hilyeden alınmış olabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Makale içerisinde metni verilen, içerisinde başkasına ait manzum parçalar bulunan bu iki mensur hilye, aynı zamanda levha hilyeleri anımsatacak şekilde hazırlanmıştır. Bu özellik onları şekil açısından diğer manzum ve mensur hilyelerden ayırmaktadır.

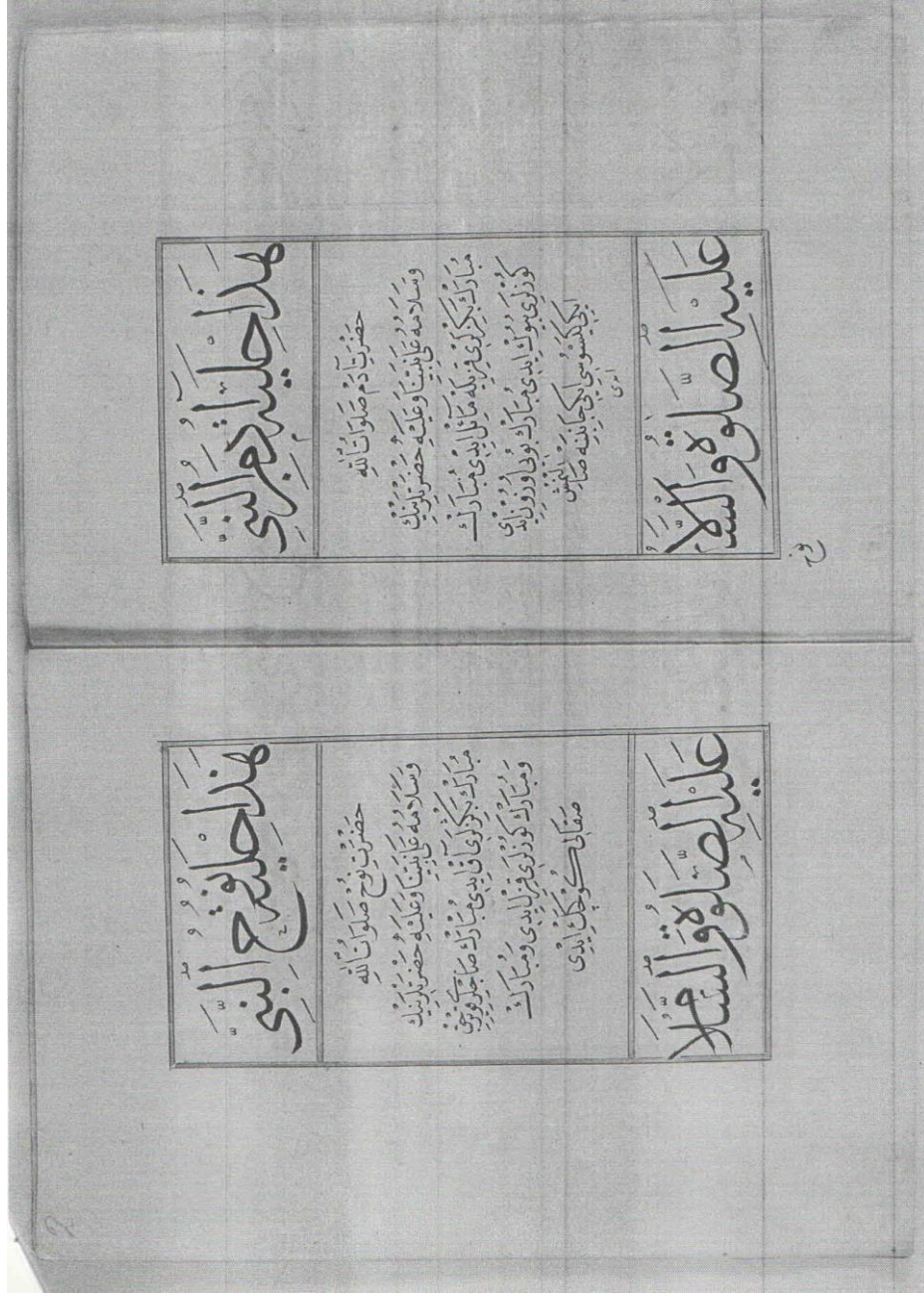
KAYNAKÇA

- CEYHAN, Âdem (2006). Dört Seçkin Dostun Portresi Cevrî İbrahim Çelebi'nin Hilye-i Çihâr-Yâr-ı Güzîn'i, Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 4, S. 1, s. 1-28.
- ERDEM, Sadık (1980). *İbrahim Cevrî Çelebi'nin Hayatı-Şahsiyeti-Eserleri ve Hilye-i Çihâr- Yâr-ı Güzîn'inin Edisyon Kitiği*, Yayınlanmamış Bitirme Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.
- ERDOĞAN, Mehtap (2008). Müellifi Belli Olmayan Mensur-Manzum Bir Hilye, Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, XII/I, s.333-347.
- ERDOĞAN, Mehtap (2013). *Türk Edebiyatında Manzum Hilyeler*, Kitabevi Yayınları: İstanbul.
- ERKAL, Abdülkadir (1999). Türk Edebiyatında Hilye ve Cevri'nin 'Hilye-i Çâr-yâr-ı Güzîn'i, Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi, S. 12, s. 111-131.
- ERTAN, Mehmet Emin (2012). *Hüdek-zâde Nu'mân Vehbî Efendi, Manzûme-i Nu'mâniyye*, Ankara: Kurtuba Yayınları.
- GÜLMEZ, Sema (2006). *Cevrî İbrahim Çelebi ve Hilye-i Çihâr-yâr-ı Güzîn Adlı Eseri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- KAPLAN, Mahmut (1991). Neşâtî'nin Hilye-i Enbiyası, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, C.2. S.2, s. 149-166.
- KAYA, Bayram Ali (1991). *XVII. Asır Şairlerinden Neşâtî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Hilye-i Enbiyası'nın Tenkidli Metni*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Edime: Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ŞENER, H. İbrahim (1983). Neşâtî'nin Hilye-i Enbiyası, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, S. I, s. 285-301.
- TORUN, Kevser (2002). *Es'ad Mehmed Efendi'nin Hayatı, Eserleri ve Gülistân-ı Şemâil'i*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

Ek :1 Milli Kütüphane 06 Mil Yz A 570, 1b-2a.
Hz. Nuh'un ve Hz. İbrahim'in Hilyeleri

Ek: 2 Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Emanet Hazinesi Kitaplığı No: 1181, 1b-2a.
Hz. Âdem'in ve Hz. Nuh'un Hilyeleri

حج واعناق ثوابن هزان آله احسان ايده دار ارجهان
مستلا اوليه امر اضه بنى رخنه دار اوليه برج ويدنه
وما ارسلناك الا رحمة للعالمين

كَتَا الْهَيْلَةِ
رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَضَرَ نَبِيَّكَ مَبَارَكَ

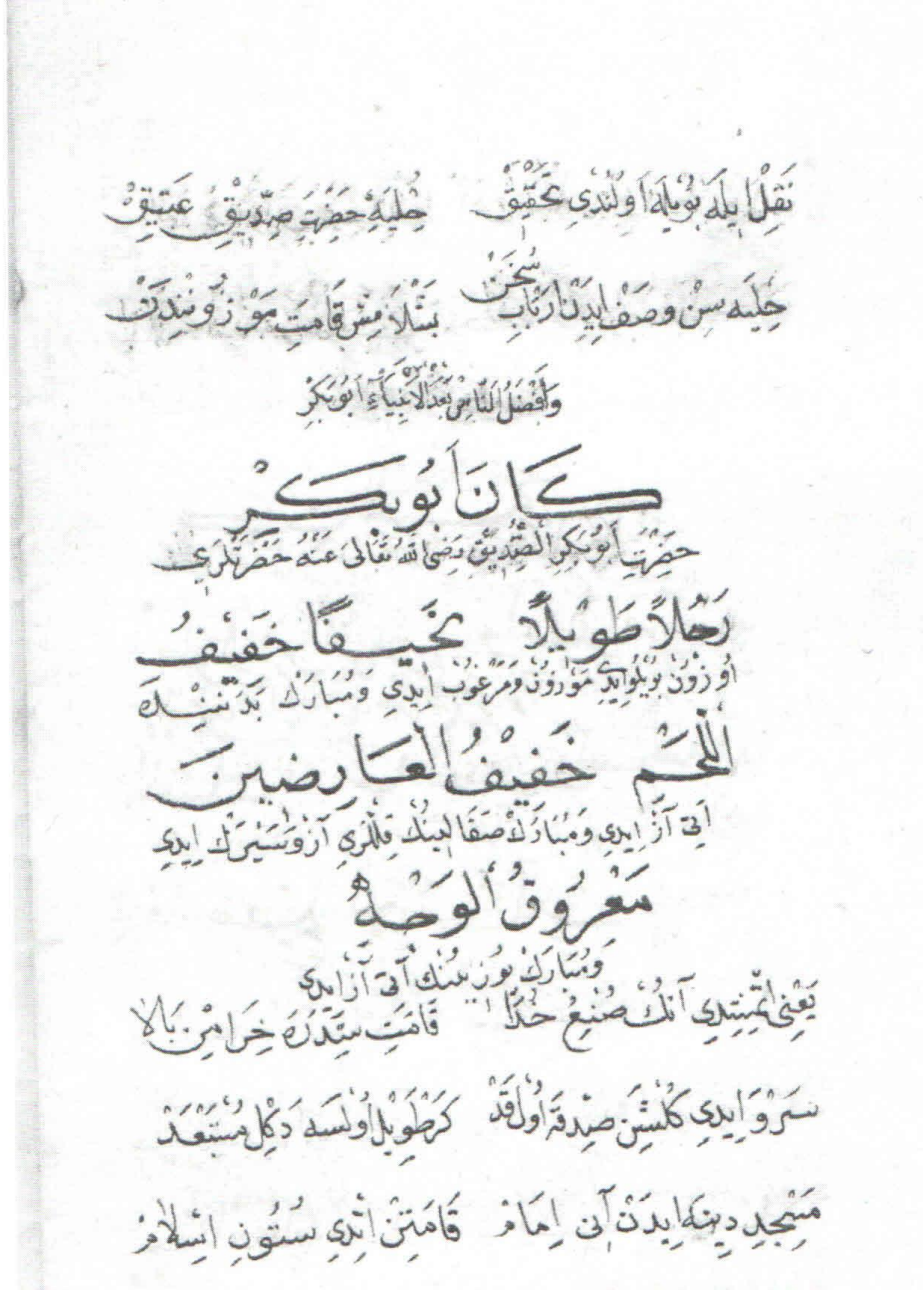
اطول من الربوع واقصر من
صفا الى صيق وبول ابي حتى صدره اوزن ايد اوزه بولوا ولا ندن اوزن ابي
المشذب سهل الحدين واسع الجبين
ويضه ابي بكالى قلى ابي از ايد دحي مبارك ابي بيوك وبول ابي

مَفَلِحُ الْاَسْبَابِ

مبارك دستري سيري ابي
قدم اوزنجه ديار عذمه اوليه مسطاه ظلمه

نظر اذكجه وير نلر صلوات بوله لر ر قلى ابي بركات

شي دنيا وعذاب عقبا آله يقلميه دير اجمالا

Ek: 4 Millî Kütüphane 06 Mil Yz A 570, 9b.
Hz. Ebubekir'in Hilyesi